

BERKI Imre
A magyar határórség újjászervezése 1946-ban

1945-ben – az Ideiglenes Nemzeti Kormány intézkedései nyomán – létrejött „határórség”, melyet a kortársak az ország szuverenitása jelképének tekintettek.

Az 1945. novemberi választásokon a szavazatok többségét a Független Kisgazdapárt szerezte meg (57%), de a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nyomására kommunista, szociáldemokrata és nemzeti parasztpárti politikusokat magában foglaló koalíciós kormány alakult. Éles politikai harc indult meg a hadsereg feletti ellenőrzésért is – a kisgazdák minisztereikben (TOMBOR Jenő 1945. november 15. – 1946. július 25., BARTHA Albert 1946. augusztus 21. – 1947. március 14., DINNYÉS Lajos 1947. március 14. – szeptember 24.) és az általuk vezetett Honvédelmi Minisztériumban bíztak. A Magyar Kommunista Párt fő támaszai e területen a háborús bűnösök felkutatására alakult katonapolitikai osztály, a hadseregben rendszeresített nevelőtiszti intézmény, illetve a minisztériumban egyre inkább kulcspozíciókat betöltő személyek voltak.¹

A küzdelem elsősorban a hivatásos állomány, főleg a tisztikar megnyeréséért folyt. A tisztok politikai szempontok alapján történt kiválogatását a háború alatt és közvetlenül azt követően az igazoló bizottsági eljárás, majd pedig a „B”-listázás szolgálta. Minden tisztnek és tiszthelyettesnek igazolnia kellett a háború alatti magatartását. Az igazolás intézménye egy idő után a pártpolitikai csatározások eszközévé vált.

A politikai okokon kívül az ország gazdasági helyzete – a háborús károk helyreállítása, a fegyverszüneti szerződésben vállalt jóvátétel fizetése – is megkövetelte a hadsereg létszámának csökkentését, ami maga után vonta szervezetének megváltozását.

A Honvédelmi Minisztérium negyedévenkénti átszervezését mégsem ez indokolta. Valószínűbbnek tűnik a politikai indítók: az állandóan megújuló szervezet új csoportfőnököket, osztályvezetőket kívánt, akiknek kinevezését a kommunisták vezette személyügyi osztály kezdeményezte és a végső döntésnél a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak vétőjoga volt.²

A honvédség létszámának fokozatos csökkentésével egyidejűleg 1946 tavaszán sor került a határórségnek a honvédség haderejéből való kivonására és kommunista vezetés alá helyezésére. Ezzel egy ütőképés „párthadsereg”-et alakítottak ki, amely szükség esetén felhasználható volt akár egy budapesti „reakciós zendülés”, akár egy esetleges katonai ellenállás letörésére.³

A határórség újjászervezése

A Dunántúl területének nagy részét és Budapestet még tartották a német–magyar csapatok a túlrejű ellenséggel szemben, amikor 1944. december 21-én Debrecenben már összeült az Ideiglenes Nemzetgyűlés, mely kormányfőnek MIKLÓS Béla vezérezredest, az 1. magyar hadsereg szovjetekhez átvált parancsnokát választotta meg. A honvédelmi miniszter és egyben a vezérkar főnöke VÖRÖS János vezérezredes lett. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944. december 28-án hadat üzent Németországnak.

A Honvédelmi Minisztérium a debreceni pénzügyi palota néhány szobájában kezdte meg működését, mai szemmel nézve irracionális körülmények között. Egyedül a feladat volt ismert: a semmiből létre kellett hozni egy hadsereget! Az igazi szervező tevékenység azonban a fegyverszüneti szerződés aláírásáig nem indulhatott meg.⁴ Erre az aktusra január 20-án került sor Moszkvában. Az egyezményben Magyarország vállalta, hogy a Németország elleni háborúban aktívan részt vesz, és fegyveres erőit e célból a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátja. Leszögezte, hogy „Magyarország kötelezi magát, hogy Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia általa megszállt területéről visszavonja az összes magyar csapatokat és hivatalnokokat Magyarország 1937. december 31-én fennállott határai mögé.”⁵

Ezzel lehetőség nyílt a hadsereg és ezen belül a határórség megszervezésére. Ezen szervezetek létrehozása az állam létét szimbolizálta. A nyitott határok veszélyeztették az ország politikai, gazdasági, közbiztonsági érdekeit.

A toborzás már 1945. január 30-án megkezdődött az Ideiglenes Kormány felhívása alapján. A határőrizet újjászervezésére a trianoni határokon kerülhetett sor, ahol eddigre már nyomai sem maradtak a bécsi döntéseket megelőző határőrizeti rendszernek,

A Honvédelmi Minisztérium 1945 első két hónapjában hozott rendeletei hosszabb időre meghatározták az új magyar hadsereg szervezetét felépítését.

- A honvéd kerületi parancsnokságok felállítása 1945 január 31-én kiadott rendelet⁶ az 1938 évi katonai struktúrához hasonlóan hét honvéd kerületparancsnokságot hozott létre az alájuk tartozó kiegészítő

szítőkkel együtt. Később ezek a szervek lettek felelősek a határország megalakításáért, tevékenységének megszervezéséért.

- A Harmadik Német Birodalom elleni háborúra szerveződő hadosztályok felállítására is rendelet született.

- A határország megszervezése 1945. február 23-án bocsátottak ki rendeletet. Az intézkedés értelmében egy század működési területe egy vármegye határának hossza. Ha ez 50 km-nél hosszabb, akkor két századot kell szervezni. A századok felállítását közvetlenül a kiegészítő parancsnokságoknak kellett végezni.⁷

A Honvédelmi Minisztérium szervezetén belül az elnökség hatáskörébe tartoztak a határorséggel kapcsolatos ügyek vitéz BENKŐ Sándor ezredes vezetésével.⁸

A szervezési osztály a határország megszervezéséről szóló rendeletet a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet tagozatával konzultálva készítette elő. Figyelembe vették a határőrizettel szemben támasztható követelményeket a jövő szempontjából, a még folyó háborút, mint befolyásoló tényezőt, a régi magyar határőrizeti rendszert, a létszám és struktúra kialakításánál a határok hosszát, a terepviszonyokat. A várható határforgalmat és a határsértők számát még becsülni sem lehetett, mivel egészen más bel- és külpolitikai feltételek között kellett tevékenykednie az új magyar határorséggnek.

A régi magyar határőrizeti rendszert csak részben lehetett figyelembe venni, mert a hadműveletek során a régi határőrizeti szervezetek felbomlottak az államhatár változása miatt a határőrizetet megvalósító testületek épületei, műszaki berendezései nem voltak hasznosíthatóak. Lényegében az alapokról kellett az új határőrizeti szervezetet létrehozni, az elhelyezési feltételeketkiépíteni.⁹

A rendeletet az államhatár ellenőrzésére több határszakaszon a helyi polgári hatóságok ideiglenes határőrizeti alakulatokat hoztak létre. Ezek később megszűntek, vagy beolvadtak a határvadász alegységekbe.

1945. március 17-én a Honvédelmi Minisztérium elrendelte a toborzottak behívását. Egyidejűleg elrendelte, hogy a határország csapatai a frontra induló hadosztályokkal esnek egy kategóriába a beosztott állomány életkori megoszlása tekintetében.

A SZEB figyelemmel kísérte a határország fejlődését és folyamatosan igényelte a HM tájékoztatását a határőrizet helyzetéről. Ezt bizonyítja VÖRÖS János honvédelmi miniszter 1945. április 27-i jelentése a határország szervezeti módosításáról. Ebből a jelentésből kitűnik, hogy 150 őrsre és 27 portyázó századra fog tagozódni az ország határőrizete.

KOLESZNYIKOV ezredes a SZEB nevében 1945. május 14-én újra megtárgyalta a határország tevékenységét és a szervezeti változások végrehajtását, jóváhagyta a határország eddigi tevékenységét és közölte, hogy a SZEB a határország számára 5000 fős létszámot engedélyez.

A határország felállítása három ütemben valósult meg:

- 1. szakaszban 1945 február-április: a miskolci 7. kerület, a debreceni 6. kerület és a szegedi 5. kerület területén jöttek létre határőrizeti alegységek.

- 2. szakaszban 1945 március-május: a budapesti 1. és a pécsi 4. kerületnél alakultak meg a portyázó századok és őrsök. A dunántúli német ellentámadás miatt ennél a két kerületnél megszakadt a szervezés és csak később folytatódott.

- 3. szakaszban 1945 május-június: került sor a nyugati határ lezárására, a határőrizet megszervezésére a székesfehérvári 2. és a szombathelyi 3. kerületnél 1945 nyarán megtörtént az osztrák-magyar határ lezárása 4 portyázó századdal 29 őrssel. A Hajmáskéren állomásozó 5. hadosztály állományából került felállításra a soproni, szombathelyi, szentgothárdi és lenti portyázó század, június második felében elkezdték működésüket.

Az 1945 második felében érvényben lévő hadrendben a határország 5 024 fős létszámmal szerepelt. A határőrizetet befolyásoló kül- és belpolitikai tényezők egyre inkább éreztették, hogy a határország csapatai meglévő létszámukkal nehezen tudnak eleget tenni az egyre nehezebbé és bonyolultabbá váló határőrizeti feladatoknak.¹⁰

Az újjászervezett határország helye, szerepe és tevékenysége

Nemcsak az államhatár őrzésének, de a határforgalom ellenőrzésének a szervezetei is újjáalakultak. Tevékenységüket kezdetben teljes egészében a korábbi rendszer továbbélése és a helyileg kialakult körülményekhez való rögtönzött igazodás jellemezte. Az egész országra kiterjedő új határrendőrséget csak 1945. augusztus 17-én állították fel.¹¹ Ez a szervezet azonban a honvéd határőrizeti alakulatokkal ellentétben nem a Honvédelmi Minisztérium, hanem a Belügyminisztérium kötelékbe tartozott, de a rendőrség többi részétől függetlenül, önálló szervezeti keretek között működött. A határrendőrség 28

kapitányságból és 179 őrsből állt, jóllehet ezt a szervezetet fennállásának négy éve alatt több esetben is módosították.¹²

Feladatköre elsősorban a távolsági határforgalom ellenőrzése volt, de részt vett a kishatárforgalom ellenőrzésében és a „zöldhatár” őrizetében is. Ugyanakkor a határszéli forgalom ellenőrzését a határ- vadászok is végezték.¹³ E sajátos kettősség konszolidált körülmények között minden bizonnyal ki sem alakulhatott volna, s hogy rövid néhány évig mégis létezett, annak oka a belpolitikai harcokban, illetőleg a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek feletti pártbefolyásért folytatott küzdelemben keresendő. E harc eldőlte után rövidesen meg is szüntették ezt a kettősséget.

Mindkét szervezet sajátos feladata volt még a háborús bűnösök felderítése és elfogása, továbbá a hazatérő személyek ellenőrzésében való közreműködés.¹⁴

A magyar határőrség kapcsolatai 1945 második felében nem voltak konfliktusmentesek a szomszédos országok határőrségeivel és az ausztriai szovjet csapatokkal. Ezt a kapcsolatot egyre inkább az határozta meg, hogy Ausztria kivételével szovjetbarát rendszerek jöttek létre ezekben az országokban és ez átalakította a fegyveres erőket, a határőrizeti szervezeteket is. Ez nap mint nap érezhető volt a határon.

1945 október közepéig a magyar határőrizeti szervezetek – helyi kezdeményezésként – felvették a kapcsolatot a csehszlovák, román és jugoszláv határőrséggel. Ezek a kapcsolatok mindenkor helyi jellegűek voltak és csak rövidtávú együttműködésre terjedhettek ki. Mivel hazánk nemzetközi kapcsolatokat csak a SZEB engedélyével létesíthetett.

1945–1946-ban a határőrség fennállásának első évében a határmenti fegyveres csoportok elleni harc jelentős helyet foglalt el. Ezek a fegyveres csoportok a német hadsereg és szövetségeseik szétvert csapatmaradványaiból jöttek létre, elsősorban olyanokból, akik tartottak attól, hogy a megszálló hatalmak felelősségre vonják őket. Létszámuk általában 5–10 fő volt. Tevékenységük jellemzője volt, hogy kerültek az összecsapást a határőrséggel és a szovjet területbiztosító egységekkel.

A nagyobb felfegyverzett csoportok elleni harc 1945 második felében bontakozott ki. A jelentések több száz, sőt ezer fős csoportokról tettek említést. Fegyverzetükben a sorozatlövő fegyvereken túl gyakran nehéz fegyverek is voltak.

Több száz fős fegyveres csoportok támadása esetén a 30–60 fős őrsök vagy a felmorzsolódást, vagy a passzív szemlélő szerepét választhatták. A megtámadott őrs nem tudott időben segítséget kapni. A telefonösszeköttetés teljesen a postai vonalakra épült, de ezek sem voltak mindenütt helyreállítva. A szomszédos őrs gyalog vagy szekéren tudott 1–2 raj erejű erősítést küldeni, ha a megtámadott őrs küldönce eljutott hozzájuk.

Az újonnan létrejött határőrség legfontosabb feladata volt a szabad átjárás megakadályozása a határon valamint, a csempészet megakadályozása, mely oly mértékűt öltött, hogy veszélyeztette az ország gazdasági életének normalizálását.

A rendelkezésre álló viszonylag csekély létszám csak arra volt elegendő, hogy a határt megfigyelje és azt is csak napi 12–14 órás szolgálattal. Másrészt a határmegfigyelés mélységi öve nem volt meg. A személyi állomány elenyésző hányada rendelkezett speciális határszolgálati kiképzéssel. A határ- vadászok folyamatosan harcban álltak a fegyveres határsértőkkel. Az őrsparancsnokok a veszélyeztetett irányokban járőrcsoportokat alkalmaztak, vagy több járőrt halló és hatótávolságba egymástól, így támadás esetén a járőrök képesek voltak egymás támogatására.¹⁵

Az összes nehézségek közepette az anyagi, technikai ellátottság hiánya jelentette a legnagyobb problémát. Elhelyezési gondok, különösen a keleti, délkeleti és déli határok mentén voltak tapasztalható, ruházat, felszerelés, ágynemű anyagok, fegyverzet és egyéb felszerelési tárgyak hiánya miatt. Nem volt jobb a helyzet az élelemellátás terén sem. Ezen úgy próbáltak segíteni, hogy az őrsök a földosztó bizottságoktól néhány hold földet igényeltek és azon igyekeztek gazdálkodni, ami a szolgálat rovására ment. A HM nem biztosította az őrsök pénzbeli ellátását sem. Az őrsparancsnokok a cserealapként kapott sóval voltak kénytelenek kereskedni. Fegyverzet és a határszolgálat ellátásához szükséges egyéb technikai eszköz ellátottsága terén a helyzet hasonló volt. A fegyverzet hiányos és vegyes volt.¹⁶

A SZEB és helyi kirendeltségei segítséget nyújtottak a határőrség megszervezéséhez. A határőrség teljes kiépítéséig a szovjet csapatok is segítettek a határ biztosításában.

Kiképzésre a századtörzsnél az őrsökről a személyi állomány egy bizonyos százalékát összevonták és részükre egy hétig speciális kiképzést tartottak. Sor került a honvéd nevelőtiszti intézmény rendszerítésére is.

1946 a honvédség és a határőrség átszervezése

1946 márciusában a SZEB elrendelte a magyar hadsereg létszámának 25 000 főre történő csökkentését. A kormány az ország gazdasági helyzetéből kiindulva csak 20 000 főnyi hadsereget kívánt fenntartani.¹⁷ 1946. május 16-án TOMBOR Jenő honvédelmi miniszter jelentette a SZEB-nek, hogy a kormány jóváhagyta a honvédség létszámának 20 000 főre való csökkentését.¹⁸ 1946. június 3-án elrendelte az ország négy honvédkerületre való felosztását és a kiegészítő parancsnokságok számának emelését. Egyidejűleg megszüntette a bevonulási központokat.¹⁹ A hadsereg ekkor négy magasabb egységből állt: 1. és 6. gyaloghadosztály, műszaki hadosztály és határőrség. Az a döntés született, hogy a műszaki hadosztályt meg kell hagyni, a határőrséget pedig centralizált vezetés alá kell vonni és meg kell erősíteni. A két hadosztály létszámának csökkentéséről döntöttek. Az új kerületi parancsnokságok székhelyei Budapest, Székesfehérvár, Szeged és Debrecen lettek.

A határ vadász alakulatok átszervezéséről szóló intézkedéssel a határportyázó századokat kivonták a kerületi parancsnokságok alárendeltségéből és az újonnan megszervezett határőr parancsnokság alá rendelték.²⁰ A rendelkezésre álló fegyverzeti felszerelés és személyi állomány válogatott része a határőrséghez került. A korábban a kerületi parancsnokságok alárendeltségében felállított 27 határportyázó századból és az új erőkből 15 határ vadász zászlóalj jött létre. Előjáró szervük a határőr parancsnokság lett, amelynek élére a miniszter ódzkodása ellenére a kommunista PÁLFFY György ezredes került megtartva a katonapolitikai osztályvezetői tisztségét is.²¹ Az új beosztásában még áprilisban vezérőrnaggyá léptették elő. A határőrség vezérkari főnökévé pedig NÉMETH Dezső alezredest nevezték ki. A nevelési osztály vezetője LORÁNT Imre százados lett. A határőrség parancsnoka közvetlenül a honvédelmi miniszter alárendeltségébe tartozott, magasabb parancsnoki jogkörrel.²²

Az 1. gyaloghadosztály parancsnoka 1946 márciusában jelentette, hogy a határőrség megerősítésére 201 tisztet, 248 tiszthelyettest, 288 tisztet, 2625 őrzetöt és honvédot adtak át.²³

A nevelési osztály kezelésében 1946 május elsején megjelent a honvéd határőr parancsnokság tájékoztató lapja a Határőr.

A lap első számában PÁLFFY György vezérkari ezredes a honvéd határőrség parancsnoka „Feladatunk” című cikkében határozta meg a határőrség feladatait.²⁴

NÉMETH Dezső vezérkari alezredes a határőrség vezérkari főnöke „Az új honvéd határőrség” című írásában adott képet a határőrség helyzetéről, ismertetően az átszervezés lényegét 1946 decemberében.²⁵

A személyi erősítések dacára továbbra is égető probléma maradt a megszervezett zászlóaljak anyagi ellátása. Az infláció és az azzal járó ellátási zavarok nem kerültek el a határőrséget sem. Az élelmezés és az egészségügyi ellátás később kedvező irányban változott meg. A testület gépjárműekkel való felszerelése az amerikai kölcsönből rövidesen megoldódott. A határőrség ellátásának siralmas és megoldatlan része maradt azonban az egyenruházat, valamint az elhelyezés biztosítása.

Hasonló nehézségek jelentkeztek a fegyverzet tekintetében is. A határőrség vezérkari főnöke 1946. május 3-án írt ez ügyben a HM illetékes szerveinek és kérte, hogy a határőrséget lássák el a szükséges mennyiségű géppisztollyal, mivel a határon a katonák gyakran kerülnek tűzharcba a jól felszerelt csempészekkel. A helyzet megoldása érdekében 1946. október 23-án a határőrség vezetése közvetlenül a SZEB-hez fordult felterjesztéssel a probléma megoldására.

PÁLFFY György vezérőrnagy „Új feladatok” előtt című cikkében már keményebben fogalmazott az anyagi ellátás hiányáról, és annak okairól.²⁶

1946 nyarán a határőrség megerősített alegységei valamennyi viszonylatban egyre eredményesebben őrizték az ország határait.

Az ország gazdasági érdekei, az infláció megállítása és a stabilizáció feltételeinek a megteremtése megkövetelte a csempészés visszaszorítását, a nyersanyagok és árukészletek megőrzését. A közbiztonság erősítése is egyre fontosabb feladat lett. A gazdasági és köztörvényes bűnözők tevékenysége mind gátlástalanabbá vált. Az ország érdeke ezeknek a kedvezőtlen tendenciáknak a visszaszorítását igényelte.

A Belügyminisztérium IV/12. osztálya 1946. május 18-án a határvidék egészére kiterjedő razziaakat szervezett, amelyekben való részvételre felkérte a határőrség csapatait is.

A közel öt hónapig tartó razziaák tervszerű szervezése lehetővé tette az erők alkalmankénti összpontosítását, az erőkkel és eszközökkel való manőverezést. Ez az akciósorozat konkrét eredményein túl jól szolgálta a rendőrség és az újjászervezett honvéd határőrség együttműködését. Ezen időszakban jelentősen fejlődött a rendőri és határőrizeti szervezetek vezetési kézsége, a csapatok irányítása, a híradás és összeköttetés rendszere.

Megmutatkoztak a vezetés és végrehajtás hiányosságai is, a hiányos és elavult felszerelés okozta gondok, a szállítóeszközök és fegyverzet elégtelenségéből adódó problémák.

A határőrizeti eredményekben jelentős szerepe volt a határőrség létszám emelkedésének, a helyesen megválasztott diszlokációnak, az erők és eszközöknek a határőrizeti helyzet változásainak megfelelő átcsoportosításának.²⁷

Átmenet a szovjet típusú határőrizetbe 1947–1950

1947 második felétől 1949 végéig a nemzetközi helyzet változásai komoly feladat elé állították a határőrség csapatait.

1948 tavaszáig a csehszlovákiai 1948 februári kommunista hatalomátvételig az északi határszakaszon változatlanul feszült volt a helyzet. Ezután változás következett be és 1949-re a magyar és csehszlovák határőrizeti szervek között kialakult a későbbi évekre is jellemző „együttműködés”. Ennek az időszaknak említésre méltó eseménye, hogy 1947 végén és 1948 elején benderista (ukrán nacionalista) fegyveres csoportok jelentek meg északi határszakaszunkon, de számottevő csoportjaik magyar területre nem léptek.

A magyar-román határszakaszon az együttműködés a határőrizeti szervezetek között 1947-től folyamatosan alakult ki.

1947 őszén még mindig csempész bandák garázdálkodtak a magyar-román határon. Sőt attól sem riadtak vissza, hogy a határőr járőrt is megtámadják.

A magyar-szovjet határon a szigorú és műszakilag megerősített határőrizeti rendszer nyugalmat teremtett, és már 1947-re megszüntette a csempész és bandita tevékenységet.

A jugoszláv határőrizeti szervezetekkel 1945 és 1948 között szoros együttműködés alakult ki. A Tájékoztatói Iroda 1949 évi határozata után, azonban feszült, helyzet jött létre.

A nyugati határszakaszon volt az 1947–1949-es időszakban is a legbonyolultabb a helyzet. A szigorúbb határőrizet miatt 1948-ra csökkent a csempésztevékenység, ellenben növekedett a kifelé irányuló jogtalan határátlépések száma. A határmenti illegális fegyveres csoportok 1948-tól főleg embercsempészettel foglalkoztak.

1948–1949-ben a rendőrség és a határőrség együttműködése rendszeressé és folyamatossá vált. A határvadász zászlóalj és a megyei, (egyes helyeken járási) rendőr-kapitányságok között együttműködési tervek készültek. Az együttműködés a járőrszolgálat egyeztetésétől a közös razziáig terjedt. A határőrség segítséget nyújtott a közbiztonság erősítéséhez, a fegyveres bűnözők elfogásához.

A hatalomért folyó harc eldőltével és az államosítások következtében erősödött a nyomás a nyugati határszakaszon.

1948. január 29-én a Magyar Kommunista Párt politikai bizottsága egyértelműen meghatározta, hogy a honvédelem minden kérdésében a Szovjetunióra kell támaszkodni. A két munkáspárt egyesülő kongresszusa után ez a törekvés maradéktalanul érvényre jutott. Rövidesen szovjet katonai tanácsadók jelentek meg a honvéd határőrség magasabb vezetési szintjein.²⁸

Az 1949. év végéig a határőrség szervezete alapvetően nem változott, azonban az 1948. október elsején hatályba lépett „Pilis II” hadrend, amely 4 000 fős növekedést eredményezett a határőr csapatoknál.

Ez a létszámnövekedés tette lehetővé, hogy a határőrségnél 1948 őszére minden zászlóaljhoz, egy kiképző századot szerveztek. Ez nemcsak a folyamatos kiképzést biztosította, hanem manővertartalékot jelentett a nagyobb határ menti akcióknál.

A nemzetközi helyzet feszültségének fokozódása, a határsértők mozgásának várható növekedése, fegyveres csoportok újbóli megjelenésének veszélye miatt 1948-ban megkezdődött a nyugati határszakasz műszaki megerősítése.

A műszaki megerősítés keretében 60 darab fából készült magasfigyelőt telepítettek, a határon átvezető utakat úttorlaszokkal zárták le, a határvonal közelében lévő növényzetet pedig letarolták.²⁹ Megkezdődött a határ szovjet típusú megerősítése, amely néhány év múlva az aknamező létesítésével vált teljessé.

A határőr csapatok kiképzése az 1946. évi átszervezés után kialakított formában folyt 1949 végéig. A határőrség tiszti állományának összetétele folyamatosan változott. 1947-től megindult a tisztképzés a Honvéd Kossuth akadémián, 1949-től a fegyvernemi tiszti iskolákon tömegessé vált az új tisztek kibocsátása. Megjelentek a szovjet katonai tanácsadók a parancsnokságokon és magyar hallgatók mentek a szovjet katonai intézetekbe.

A határőrség 1949 végéig alapvetően megtartotta az 1946. évi szervezeti kereteket. Az országos a zászlóalj és a helyi alegység szintű vezetés és szolgálatszervezés, valamint a járőrszolgálat eredményei

azt mutatják, hogy a határőrség szervezetileg megerősödött, a határőrizet hatékonyabbá vált. De mindez már a kiépülő proletárdiktatúrát szolgálta.

A határőrség az 1949. évi Klapka hadrendben a honvédség kötelékébe tartozó és a határőr főparancsnokság irányítása alatt álló csapatnemenként szerepelt. A határőrség szervezetében 14 hv. zlj., 43 hv. szd., 13 kiképző szd. és 194 őr működött. Az összlétszám 11 493 fő volt, ebből 546 tiszt, 1 097 tiszthelyettes, 9 780 sorkatona és 70 polgári alkalmazott. Az 1949. évi Zalka nevű hadrend már 15 500 fő létszámot határozott meg a határőrség számára, de erre a fejlesztésre már nem került sor mivel az állami és politikai vezetés a határőrséget beolvasztotta az Államvédelmi Hatóságba.

A töretlennek tűnő fejlődést 1949 nyarán a hadsereg életében addig döntő szerepet játszó PÁLLFY György altábornagy letartóztatása zavarta meg előrevetítve a későbbi tragédiák árnyékát. A jugoszlávok magyarországi felforgató szerepének bizonyítására politikai pert indítottak RAJK László belügyminiszter ellen és – mivel a koncepciók perек rendezői úgy gondolták, hogy összeesküvés nem lehetséges katonai résztvevők nélkül – a nyomozást kiterjesztették a honvédség felügyelőjének személyére is. A katonapolitikai osztály élén hírhedtté vált, de a honvédség fejlesztésben érdemeket szerzett tábornok 1949. október 24-ei kivégzéséről film készült, amelyet tiszt gyűlésen kötelező volt megtekinteni. Az üzenet – ahogy azt korábban FARKAS Mihály is brutális őszinteséggel megfogalmazta – nyilvánvaló volt: „mindenkiből a munkásosztály, illetve annak élcsapata, a párt csinált vezetőt és mindenki csak addig marad vezető, ameddig a munkásosztály érdekében dolgozik, ameddig a párt utasításait teljesíti.”³⁰

A politikában azonban olyan események és folyamatok indultak meg, főleg 1949 második felében, melyek már a határőrség történetének következő szakaszába tartoznak.

Ekkor jelent meg a minisztertanács rendelete, mely kimondta, hogy a belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságából és a Honvéd Határőrségből önálló szerv alakul. A szerv elnevezése Államvédelmi Hatóság.³¹

A jövő a magyar rendvédelmi és katonai hagyományoktól eltérően a határőrség számára az államvédelmi szervek kötelékében alakult a szovjet határőrizeti és rendvédelmi elveknek és szervezésnek megfelelően.³²

A szövegben alkalmazott rövidítések:

hv.	=	határvadász
szd.	=	század
zlj.	=	zászlóalj

Jegyzetek:

¹ BÖLÖNYI

² KOLLEGA-TARSOLY: I. köt. 403. p.

³ KESERŰ: *A határőrség megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában.*

⁴ V. ö. 2. sz. jegyzettel

⁵ ROMSICS: I. köt. 378–383. p.

⁶ EHRENBERGER: I. fejezet I. dokumentum 1. sz. melléklet.

⁷ Loc. cit. 5. dokumentum

⁸ Loc. cit. 9. dokumentum

⁹ KESERŰ: *Magyar határőrizet 1945-1957.*

¹⁰ Loc. cit. 39–41. p.

¹¹ 145 388/1945. BM. r.

¹² PARÁDI: *A népi demokratikus forradalom határrendőrsége 1945-1949.*

¹³ PARÁDI: *Határőrizet (1945-1949) = Határvadászok?*

¹⁴ GÁSPÁR László: *A Magyar Határőrség szolgálati tevékenységeiben ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig.*

¹⁵ V. ö. 9. sz. jegyzettel

¹⁶ Ezt támasztja alá VÖRÖS János honvédelmi miniszter 1945. július 4-ei MIKLÓS Béla miniszterelnöknek szóló tájékoztatója a Demokratikus Hadsereg aktuális állapotáról, a katonai helyzetről és egyes szervezési kérdésekről.

„Az 1., 5., 6. és 7. ker. pságok helyzetében változás nem állott be. A határőrizet ezeken a területeken kifogástalanul működik. Megállapításaink szerint Szlovákiában, különösen Losonc, Fülek területén időnként igen élénk határmenti tevékenység észlelhető. Ez részben alkalmi csapatösszevonásokban, részben a magyar kisebbség tömeges kiutasításában jut kifejezésre. Híre jár annak, hogy szlovák csapatok a magyar iparvidékre szándékoznak betörni, ami azonban eddig még nem került végrehajtásra. A jugoszláv határ mentén ugyanezen jelenségek észlelhetők.

A dunántúli 2., 3. és 4. ker. pság-ok most vannak megalakulóban. A határőrizet ezen a területen csak alakulóban van. Állományát nagyrészt a megszüntetett 5. ho. szolgáltatta.

Határőrizeti helyzetünk igen előnytelenül alakul azért, hogy határőrségeink részére a SZEB puskánál hatásosabb fegyverek használatát megtiltotta, a környező államok határőrizeti csapatainak (Ausztria kivételével) zöme pedig automata fegyverekkel rendelkezik. Kis hatósugarú fegyverrel ellátott, igen ritka határmegfigyelésünk többnyire nem képes határsértéseket, vagy fosztogatásokat megakadályozni.”

V. ö. 6. sz. jegyzettel

¹⁷ 5 000/1946. ME. r.

¹⁸ V. ö. 6. sz. jegyzettel

¹⁹ Loc. cit.

²⁰ 102 000/1946. HM. int.

²¹ V. ö. 9. sz. jegyzettel

²² MUCS

²³ V. ö. 9. sz. jegyzettel

²⁴ „Várjuk a határőrségtől határaink biztos, hézagmentes védelmét” Meghatározta, hogy a rendszer kit tekint ellenségének. „Ellenségeink: a magyar demokrácia gazdasági ellenségei, a csempészek, feketézők, a gazdasági kártevők, a banditák és hitványos bűnözők, a fiatal magyar demokrácia politikai ellenségei, a külföldi magyar reakcióemberei, a magyar demokrácia itthoni ellenségei és árulói, a svábok kitelepítése körüli szabotázs A demokratikus határőrség feladata: megakadályozni a csempésztést és a határon átnyúló fekete kereskedelmet, megakadályozni a banditák és bűnözők beáramlását országunkba, megakadályozni a magyar demokrácia külföldi ellenségeinek és a külföldi magyar reakciónak a határon átnyúló aknamunkáját és megakadályozni a magyar demokrácia belső ellenségeinek külföldre való szökését.”

PÁLFFY: Feladataink.

²⁵ „A határőrség a határőrség parancsnokságából – amely nagyjából megfelel egy hadosztályparancsnokságnak – 14 önálló határvadász zászlóaljból és 1 vasútbiztosító zászlóaljból áll. Egy-egy zászlóalj hatásköre 2-300 kilométeres határszakaszra terjed ki, a határ mentén húzódó, átlag 15-20 kilométer mélységű sávban, az ún. határsávban. Minden határvadász zászlóalj 3 századra, a századok mindig 4-5 órásra tagozódnak. Egy-egy órs tiszt parancsnoksága alatt áll és gazdálkodási egységet képez.

A vasútbiztosító zászlóalj, melynek feladata a legfontosabb vasúti műtárgyak és gördülőanyag biztosításán kívül a jövételi és fontosabb áthaladó nemzetközi szállítmányok kísérése és biztosítása, 3 századból áll melyek szakaszokra és rajokra tagozódnak. Feladataikat a vasútbiztosítók álló és mozgó őrsegekkel, valamint járőrökkel látják el.

A határőrség feladata a magyar demokrácia védelme minden külső és belső ellensége ellen.”

A határőrség munkája két nagy részre osztható. 1. folyamatos szolgálati munka 2. kiképzés.

1. A folyamatos szolgálati munka lényege az állandó készenlét a határokon jogtalanul átlépők feltartóztatására. Szívós, alapos küzdelem a csempészek és bűnözők mozgásának megakadályozására, működésének felszámolására.

Tekintettel a határőrség kis létszámára, ennek a munkának az alapját már nem annyira a sűrűn indított, a terepet behálózó járőrök tevékenysége, hanem a jól kiépített nyomozók és a B hálózat figyelő és felderítő tevékenysége alapján a bűnözők megelőző feltartóztatása és gócaiknak szervezeteknek felgöngyöltése képezi.

A jelenlegi –kölségvetési okokból – csökkentett létszám mellett ugyanis a legmegerőltetőbb szolgálat bevezetésével sem lehet a határon anyai portyázó járőrt útbá indítani, amennyi a határ megbízható lezárására elegendő volna. Így a létszámhiány kényszerítő hatására harcmódot kellett változtatni és a gazdasági rendőrséggel szoros együttműködésben, a csempészszervezetek raktárainak felderítése és hatástalanítása képezi a munka alapját. A csempészet elleni küzdelem a magyar pénzügyminiszter vámszaki szervezetével szoros kapcsolatban van.

2. A kiképzés az alábbiak szerint oszlik meg:

1. A határőrparancsnokságoknál központi tanfolyamokon folyik a parancsnokok, nyomozók és a különleges szakképzettséget igénylő (egészségügyi tiszt, patkolószaki tiszthelyettes, fegyvertiszt, stb.) beosztottak kiképzése.

2. A zászlóaljparancsnokságok székhelyein elhelyezett állandó kiképzőszázadoknál folyik a legénység kiképzése.

A kiképzés mindenkor párhuzamosan és szorosan a neveléssel egybehangolva történik...

A nevelő munka a határőrségnél nemcsak a demokratikus nevelés terére terjed ki, hanem erős kultúrmunkával pótolni igyekszik azokat a hiányokat, amelyek a múlt bűne folytán a magyar irodalom és a magyar népi dalkultúra terén a legénység zöménél észlelhetők.

1947. március 15-én túl a határőrségnél szakbeosztásban, vagy parancsnoki helyen már egyetlen olyan beosztott sem lesz, aki megfelelő szakképzésen át nem esett és a szükséges szaktudást megfelelő mértékben el nem sajátította.”

NÉMETH

²⁶ „A határvadász aki, majdnem egy évig rongyosan, éhezve, fedél nélkül teljesítette nehéz szolgálatát, mint dolgozó testvérei, a munkások és parasztok, további áldozatokra is képes, mert tudja, hogy az ország, a dolgozó népe érdeke ezt kívánja. De ugyanakkor biztos akar lenni abban, hogy az a kevés, amit a honvédségre szán a költségvetés – és reméljük a következő költségvetési évben ez a kevés is több lesz már – szigorúan célszerűségi alapon, a tényleges szükségleteknek megfelelően oda kerül, ahová kell: a csapatokhoz, elsősorban a határőrséghez. Nem túlzott, az adott anyagi helyzetet semmibe vevő követelődés, ha azt akarjuk, hogy a konkrét feladatot ellátó, határőrség minden katonájának legyen végre egy-egy rend jöminőségű téli és nyári ruhája, fehérműje, kifogástalan lábbelije. Elegendő tartalék ruha és bakancs: legyen minden határvadász tisztnek és tiszthelyettesnek újrandszerű egyenruhája; legyenek a laktanyák és olyan épületek, amelyekben határvadászok élnek, helyreállítva, befedve, üvegezve, vízzel ellátva és télen fűtve. Legyen meg a rendszerezített, nem nagy, teher és személygépkocsi állomány, legyen elegendő általános kiképzésre, nevelésre, és jusson megfelelő összeg, kultúrcélokra is. Mindez együttesen megoldható, dacára a szűk költségvetésnek: – csak a Honvédelmi Minisztérium Anyagi Főcsoportja gazdaságpolitikájának kell gyökeresen megváltoznia.

A határőrség eddig a Honvédelmi Minisztérium részéről – és ez vonatkozik nemcsak az Anyagi Főcsoportra, hanem az eddigi miniszterek személyére is – vajmi kevés megértésben, és támogatásban részesült, sőt egyes tünetek arra mutattak, mintha bizonyos körök a Honvédelmi Minisztériumban szándékosan és tudatosan teremtettek volna olyan állapotokat, amelyek között a határőrség – anyagi bajok közt vergődve – nem fejlődhetett olyan ütemben, mint az szükséges lett volna.”

PÁLFFY: Új feladatok előtt.

²⁷ V. ö. 9. sz. jegyzettel 46–47. p.

²⁸ V. ö. 14. sz. jegyzettel 36. p.

²⁹ GÁSPÁR: A határőrség fejlődése 1950-1956 között. 85-87. p.

³⁰ V. ö. 2. sz. jegyzettel 406. p.

³¹ 4 353/1949. MT. r.

³² V. ö. 9. sz. jegyzettel 47–49. p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- EHRENBERGER — EHRENBERGER Róbert (szerk.): *A béketábor magyar hadserege*. Budapest, 2001, PETIT RÉÁL Könyvkiadó.
- KOLLEGA-TARSOLY — KOLLEGA-TARSOLY István (szerk.): *Magyarország a XX. században*. Szekszárd, 1996, Babits Kiadó.
- MUCS — MUCS Sándor: *A határőrség megalakulása és harca a népi hatalomért 1945-1948*. Budapest, 1970, Határőrség.

TANULMÁNYOK

- KESERŰ: Magyar határőrizet 1945-1957. — KESERŰ István: Magyar határőrizet 1945-1957. *Határőrségi tanulmányok*, V. évf. (1997) 1. sz. 38-41. p.
- PARÁDI: A népi demokratikus forradalom határrendőrsége 1945-1949. — PARÁDI József: A népi demokratikus forradalom határrendőrsége 1945-1949. ÁBEL László (szerk.): *A Határőrség 40 éve*. Budapest, 1985, Határőrség. 67-80. p.
- PARÁDI: Határőrizet (1945-1949) = Határvaszok? — PARÁDI József: Határőrizet (1945-1949) = Határvaszok? *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, II. évf. (1991) 1. sz. 51-54. p.

CIKKEK

- NÉMETH — NÉMETH Dezső: Az új honvéd határőrség. *Honvéd*, I. évf. (1946) 1. sz. 46-54. p.
- PÁLFFY: Feladataink. — PÁLFFY György: Feladataink. *Határőr*, I. évf. (1946) 1. sz. 2-3. p.
- PÁLFFY György: Új feladatok előtt. *Határőr*, II. évf. (1947) 3. sz. 10-20. p.

ADATTÁRAK, CHRESTOMATHIÁK

- BÖLÖNYI — BÖLÖNYI István: *Magyarország kormányai 1848-1975*. Budapest, 1978, akadémia.
- ROMSICS — ROMSICS Ignác (szerk.): *Magyar Történeti Szöveggyűjtemény*. 1914-1999. Budapest, 2000, Osiris.

KÉZIRAT

- GÁSPÁR: *A határőrség fejlődése 1950-1956 között*. — GÁSPÁR László: *A határőrség fejlődése 1950-1956 között*. Egyetemi doktori disszertáció (ZMKA). Kézirat. Budapest, 1989.
- GÁSPÁR: *A Magyar Határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig*. — GÁSPÁR László: *A Magyar Határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig*. Kandidátusi értekezés (ZMNE). Kézirat. Budapest, 1996. 34-35. p.
- KESERŰ: *A határőrség megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában*. — KESERŰ István: *A határőrség megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában*. Budapest, Kandidátusi értekezés (ZMNE). Kézirat. Budapest, 1994.

JOGSZABÁLYOK

- 145 388/1945. BM. r. — 145 388/1945. BM. r. a magyar határrendőrség felállításáról tárgyában.
- 5 000/1946. ME. r. — 5 000/1946. ME. r. az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában.
- 4 353/1949. MT. r. — 4 353/1949. MT. r. az Államvédelmi Hatóság létrehozásáról.
- 102 000/1946. HM. int. — 102 000/1946. HM. int. a határőr parancsnokság létrehozása tárgyában.

Mellékletek jegyzéke

I. sz. melléklet	
Vörös János honvédelmi miniszter rendelete a határportyázó alakulatok felállításáról, szervezeti tagozódásáról.	21
II. sz. melléklet	
Magyarország határőr szervezetének diszlokációja 1945 május.	23
III. sz. melléklet	
A határőrség létszámának változásai 1945-1946.	24
IV. sz. melléklet	
A határőrség létszámának változásai 1945-1950.	24
V. sz. melléklet	
A honvéd határőrség személyi állománya 1946-1947.	25
VI. sz. melléklet	
A határvaszok hadrendje 1946.	26

Vörös János honvédelmi miniszter rendelete a határportyázó alakulatok felállításáról, szervezeti tagozódásáról.

Debrecen, 1945. évi február hó 23-án.

- 1/ A honvédelmi határszolgálat ellátására (lásd 1939. II. t.c. 14. § (2) bekezdésében) honvéd határőrség felállítását rendelem el.
- 2/ A honvéd határőrség határszolgálatot ellátó járőreinek szakaszköteléke a „határőr”, alosztály köteléke a „határportyázó század”. Általában 1-1 határportyázó század hatáskörletét 1-1 vm. képezi. 50 km-nél nagyobb határkiterjedés esetén 1 vm.-ben két határportyázó szd.pszág áll föl. A határ hosszúságától függ a határportyázó szd. határőrseinek száma. A határportyázó századok a területilletékes kieg. pság útján vannak a megfelelő kerületi pk-nak alárendelve.
- 3/ A honvéd határőrség szervezetének a polgári közigazgatási szervezethez simulása (a határportyázó szd. pk. a törvényhatóság székhelyén működő kieg. pk. alárendeltségében áll) a polgári és katonai határszolgálat szoros súrlódásmentes együttműködését van hivatva elősegíteni.
- 4/ Minden határportyázó szd. pk. egyben előljáró kieg. pk-ának határszolgálati előadója is. A ker. pság-ok törzsébe törzstiszti rendfokozatban lévő „határszolgálat vezető”-t állítottam be, aki a ker. pk. határszolgálati szakelőadója. A honvédelmi határszolgálat ellátásával kapcsolatos ügyeket a HM-on belül az Elnökség egyik osztálya intézi. Az osztályvezető egyben a „határszolgálat országos vezetője”. Rangja ezredes.
- 5/ A határportyázó szd-ok felsorolását, alárendeltségét, határszakaszát és a határportyázó szd. pk. székhelyét az 1. sz. melléklet, egy határőr szervezetét a 2. sz. melléklet, míg az egyes határportyázó szd-ok törzsszervezetét és őrséinek felsorolását a 3. sz. melléklet tartalmazza.
- 6/ A honvéd határőrség első megalakulásához szükséges emberanyagot a határvármegyék lakosságából toborzás, szükség esetén részleges sorozással kell megalakítani. A Németország elleni háborúra toborzás útján jelentkezettek határőrszolgálatra csak átmenetileg – a kivonuló ho. megalakulásáig – oszthatók be.
- 7/ A határszolgálat részleteit mindaddig, míg az erre vonatkozó központi intézkedések kiadásra nem kerülnek, a ker. pság-ok a jelenlegi helyzet különleges viszonyaihoz alkalmazva, saját hatáskörükben szabályozzák. A jószomszédi viszony minél hathatósabb megteremtése érdekében e célból a szomszéd államok megfelelő határszerveivel is vegyék fel az érintkezést.
- 8/ A kieg. pság-ok alárendeltségében álló határportyázó szd-ok nem azonosak az ugyancsak a kieg. pság. alárendeltségében álló önálló őrszd-dal. Míg a határportyázó szd-ok feladata kizárólag a honvédelmi határszolgálat ellátása, az őralakulatok hivatása a kieg. pság területén lévő katonai őrfeladatok elvégzése.
- 9/ A honvéd határőrség felszerelésére külön intézkedem. Addig is a honvéd határőrség felállítását úgy kell előkészíteni, hogy a megfelelő fegyverzet rendelkezésre bocsátása után a határőrség szolgálatát 48 órán belül megkezdhesse. Addig is a ker. pk-ok a már meglévő fegyverzeti anyaggal – az őralakulatok részbeni gyengítésével is – haladéktalanul alakítsák meg és fegyverezzék föl az országhatáron áthaladó főútvonalak határszolgálati lezárását ellátó határőröket.
- 10/ A ker. pk-ok ide 1945. március 15-ig jelentsék, hogy a március 10-i helyzet alapján kerületük határszakaszán a honvédelmi határszolgálat ellátásával kapcsolatban milyen intézkedéseket tettek és a határőrség milyen szervei kezdték meg működésüket.

Kapják: összes ker. pk-ok, tudomásul belügyminiszter úr és az SZEB

3 db melléklet [csak a 2. és a 3. sz. mellékletet közöljük. – A szerk.]

20.183/Eln. I.-1945. számhoz 2. sz. melléklet

Egy határőr szervezete

- 1 őrsparancsnok főtiszt
 - 4 rajparancsnok thtts.
 - 40 raj beosztott tiszt és honvéd
 - 1 őrs őrnök tiszt
 - 2 őrs küldönc honvéd
 - 2 őrs szakács honvéd
 - 1 kocsis honvéd
 - Összesen 51 fő
 - 1 országos jármű
 - 2 hámosló
- 20 183/Eln. I.-1945. számhoz 3. sz. melléklet

Egy határportyázó század szervezete

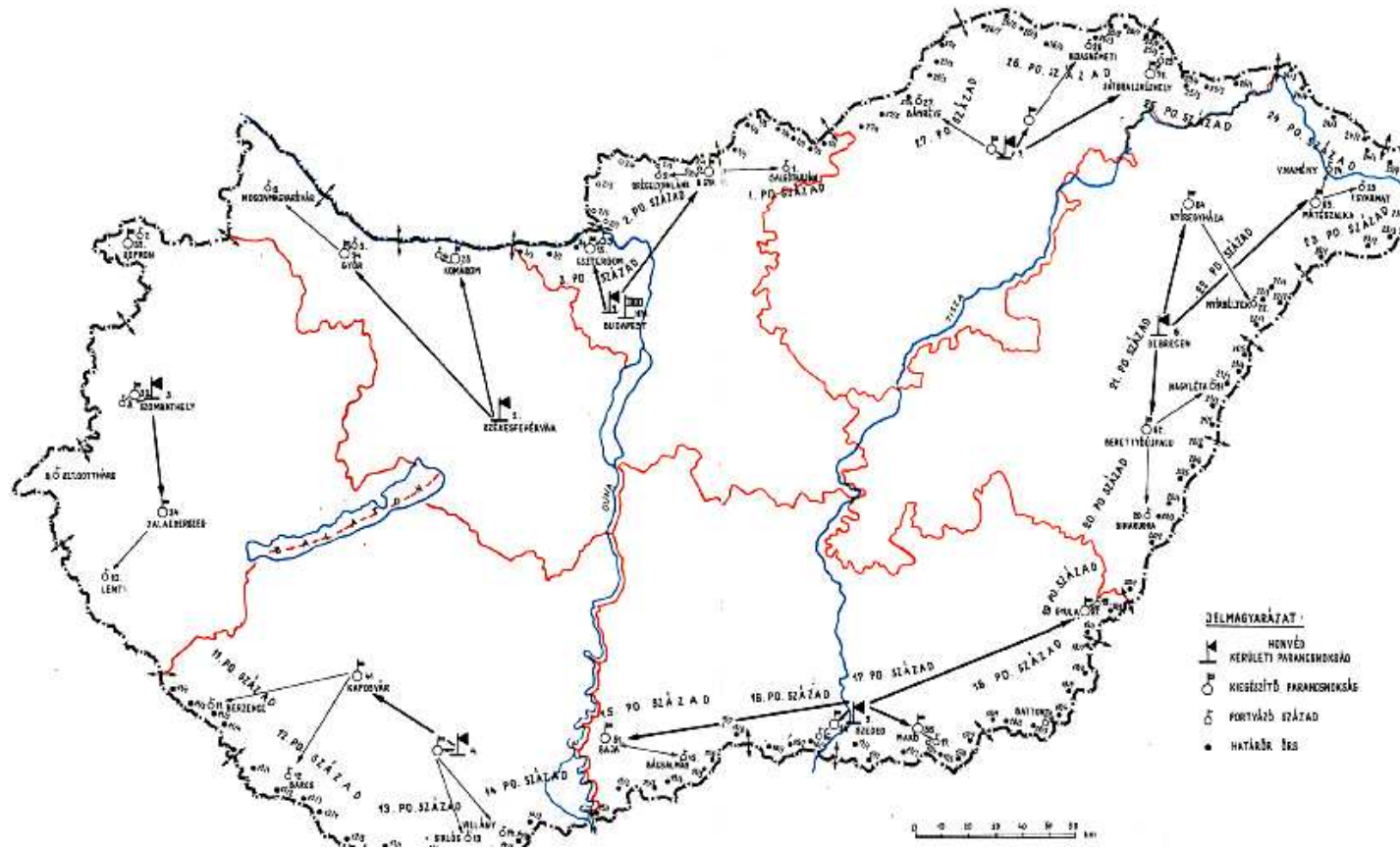
- 1 határportyázó szd. pk. (5-nél kevesebb határőrsg szds., 5 határőrön felül őrgy.)
- 1 határportyázó szd. pk. h. fhdgy.
- Hpo. szd. 1 szolgálatvezető alhdgy.
- 1 számvivő (4 őrsön felül minden további megkezdett 3 őrs után 1 további számvivő)
- Törzs 1 gk. vezető ts.
- 2 őrnök ts.
- 2 mkp. küldönc honvéd
- 1 szgk. honvéd
- 2 mkp.
- 1/ Egy őrs határszakasza, ha a határ nyílt és rajta főközlekedési útvonalak mennek keresztül, kb. 6 km.
- 2/ Egy őrs határszakasza nyílt határszakasz esetén, de főközlekedési útvonalak nélkül 8-10 km.
- 3/ Egy őrs határszakasz, ha a határ természeti akadály (pl. Duna) kb. 12-15 km.
- 4/ A határőröket lehetőleg a régi határőr laktanyákban kell elhelyezni.

5/ A határőröket ugyanazon határportyázó századon belül folytatólag kell számozni oly módon, hogy a számlálóba a határ vadász portyázó század sorszáma, nevezőbe a határőrs portyázó századon belüli sorszáma kerül. Egy határőrs teljes megjelölése pld. Makó 17/3. honvéd határőrs.

6./ Az egyes határportyázó századok határőrseinek felállítási helyére az 1–5. pont alattiak figyelembevételével a ker. pk-ok tegyenek javaslatot. Javaslataik megszerkesztésénél a régi határ vadász portyázó rendszert és a rendelkezésre álló volt őrs lak tanyákat vegyék figyelembe.

Forrás: EHRENBERGER Róbert (szerk.): *A béketábor magyar hadserege*. Budapest, 2001, PETIT REAL Könyvkiadó. Iratok az I. fejezethez 1. dokumentum 1. sz. melléklet.

Magyarország határőr szervezetének diszlokációja 1945 május

III. sz. melléklet

A határőrség létszámának változásai 1945–1946

	HM. Eln. 20.183/1945. intézkedés a honvéd határőrség felállítására	HM Eln. kat. pol. 102.000/1946. intézkedés a határvadász alakulatok átszervezésére
zászlóaljok száma: 14 (később + 1 vasútbiztosító)		
századok száma:	27	50
őrsök száma:	150	250
Határőrség létszáma		
	1945-ben: 5025 fő	1946-ban: 9928 fő

Forrás: KESERŰ István: Magyar határőrizet 1945-1957. *Határőrségi tanulmányok*, V. évf. (1997) 1. sz. 45. p.

IV. sz. melléklet

A határőrség létszámának változásai 1945–1950

Dátum	Létszám főben
1945 vége	5 024
1946 március	9 928
1948 április	7 795
1948 október	11 800
1949 március	11 493
1949 november	15 500
1950 január	17 777

Forrás: GÁSPÁR László: *A Magyar Határőrség szolgálati tevékenységeiben ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig*. Kandidátusi értekezés (ZMNE). Kézirat. Budapest, 1996. 14. sz. melléklet

A honvéd határőrség személyi állománya 1946–1947

a 27000/el. szerv.-27001/el. szerv.-24777/elnökség-27987/elnökség 1946. sz. rendelet alapján az 1946/47. szervezési évről.

EGYSÉG	Tiszt				Legénység				Katonák összesen	Polgári	Személy összesen	Ló			Jármű			Gépjármű			Fegyverzet			
	Tábornok	Törzstiszt	Főtiszt	Összesen	Tiszthelyettes	Tisztos	Honvéd	Összesen				Hátas	Hámos	Összesen	Országos jmu.	Mozgó konyha	Kerékpár	Motorkerékpár	Személy gk.	Teher gk. 3 t.	Összesen	Pisztoly	Géppisztoly	Puska
Határőrség pság.- és törzse	1	21	40	62	76	86	50	212	274	31	305					3	10	3	16	237	28	37		
1.2.3.4.8.10. hv. zlj. egyenként		2	26	28	85	150	85	330	358	10	368	6	34	40	17	1	34	5	4	2	11	84	273	
5. hv. zlj.		2	27	29	85	150	95	330	359	10	369	6	34	40	17	1	34	5	4	2	11	85	273	
6.7. hv. zlj. egyenként		2	30	32	103	180	116	399	431	10	441	6	40	46	20	1	40	5	4	2	11	94	336	
8. hv. zlj.		2	29	31	103	180	116	399	430	10	440	6	40	46	20	1	40	5	4	2	11	93	336	
11. hv. zlj.		2	29	31	100	180	116	396	427	10	437	6	40	46	20	1	40	5	4	2	11	93	333	
12. hv. zlj.		2	30	32	100	180	104	384	416	10	426	6	40	46	20	1	40	5	4	2	11	94	321	
13. hv. zlj.		2	30	32	100	180	101	381	413	10	423	6	40	46	20	1	40	5	4	2	11	94	318	
14. hv. zlj.		2	26	28	85	150	83	318	346	10	356	6	34	40	17	1	34	5	4	2	11	84	261	
15. vb. zlj.		7	15	22	27	310	391	728	750	4	754	3	10	13	5	1	7	4	5	1	10	58	606	
Határőrség	1	56	442	499	1392	2676	1858	5926	6425	175	6600	87	522	609	261	15	519	77	71	32	180	1530	304	4795

* Ebből 126 gpi. 1-42. hv. szd.-nál.

Forrás: MUCS Sándor: A határőrség megalakulása és harca a népi hatalomért 1945-1948. Budapest, 1970, Határőrség.

A határvédelmi hadrendje 1946

1	K	3. Salgótarján 3/7 Hangony 3/8 Salgótarján 3/9 Bocskajspüti	4. Véc 4/10 Balassagyarmat 4/11 Drégnyalpánsk 4/12 Szob
		5. Győr 5/13 Esztergom 5/14 Komárom 5/15 Győr	8. Magyaróvár 6/16 Magyaróvár 6/17 Orosvár 6/18 Hegyeshalom 6/19 Mosonmagyaróvár
3	L	7. Csepreg 7/20 Eszterháza 7/21 Csepreg 7/22 Kőszeg 7/23 Zombathely	8. Kőrmend 8/24 Kőrmend 8/25 Ótgotthárd 8/26 Lenti 8/27 Letenye
		9. Csakonyavisoñta 9/28 Gyékényes 9/29 Vízvár 9/30 Barca 9/31 Tölgyfalu	10. Magyarbóly 10/32 Vajti 10/33 Siklós 10/34 Magyarbóly 10/35 Majs
5	E	11. Kiskunhalas 11/36 Gara 11/37 Bácsalmás 11/38 Alsóközpont 11/39 Deget	12. Orosháza 12/40 Makó 12/41 Mezöhegyes 12/42 Bottonya 12/43 Gyula
		13. Berettyóújfalú 13/44 Biharvígna 13/45 Biharkezesztes 13/46 Nagyjéka 13/47 Nyírútelek	14. Nyírútelek 14/48 Csenger 14/49 Fehérgyarmat 14/50 Védőroszomány
7	N	1. Miskolc 1/1 Sátoraljaújfalú 1/2 Hollóháza 1/3 Hidasnémeti	2. Bányréve 2/4 Törmenádaszka 2/5 Aggtelek 2/6 Bányréve

Jelmagyarázat:

- = Határvédelmi zászlóalj parancsnokság
- = Határvédelmi század parancsnokság

Forrás: GÁSPÁR László: A magyar határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig. Kandidátusi értekezés (ZMNE). Kézirat. Budapest, 1996. 17. sz. melléklet.